

ZENDING EN EVANGELISATIE

Evangelisatie-motieven uit de werken van Mevrouw
Bosboom-Toussaint.

Een scherp duel.

II.

Als Gideon den Kanselier toevoegt: „Uw strakke deugd mist zoo wat de lenigheid, om zich naar der anderen zwakheid te plooiën; vandaar dat ge eer achtling wilt dan genegenheid”, antwoordt Leoninus: „Met al uw lenigheid zie ik u toch weerstand bieden, waar ge het passend acht, mijn jonge welwaarde!” En dan is het rake wederwoord van Gideon: „Men breekt lichter een lans dan een veer”.

De Kanselier is er blijkbaar op uit, om op grond van zeer onaangename verdenkingen en pijnlijke bejegeningen ten opzichte van Gideon, tusschen hem en zijn collega's verwijdering aan te brengen. Hij verwijt hem, dat hij zich daarin onzijdig heeft gehouden, en dat hij daardoor „als de vleermuis door niemand als de hinnen erkend wordt. Zoo gij u aan eenige partij hadt aangesloten (ik geef u den raad niet, ik zeg alleen wat het is) zoudt ge toch altijd zekere bondgenooten gehad hebben.” „Partij te kiezen”, zegt Gideon, „voor iets anders dan de Christelijke waarheid en verdrukte onnoozelen, voegt mij niet naar de begrippen, die ik heb van mijn stand, doch, mij dacht, de Christelijke liefde zou toch sommigen moeten bewegen den goeden naam van een broeder te verweren in zijn absentie”.

„Ja! de christelijke liefde, zooals gij die verstaat, regeerde die de wereld, dan kon men zonder justitie of politie den staat beheeren, maar zoover zijn wij nog niet. Het is met de Christelijke liefde, als met de ware filosofie, men hoort er velen over spreken, doch ze in praktijk te brengen, inderdaad wijsgeer te zijn, daartoe brengen het weinigen.”

„Niet vreemd, achtbare Heer! de filosofie, zooals gij die verstaat, onderstelt een volmaakt mensch, in zoover volmaaktheid te bereiken valt door stervelingen; de voorname eischen van het Christendom zijn minder zwaar, zij vorderen alleen de erkenning van schuld en een boetvaardig harte bij het geloof aan...”

„Naar mijn verstand van het menschelijk harte”, viel de Kanselier in, „is de eisch gansch niet licht, daar ik mij niet kan voorstellen, hoe een boos en dwaas mensch tot zulke mate van zelfkennis zou kunnen komen, noch waartoe een goed zedelijk mensch de taak zijner volmaking van zoo laag een stelling zou behoeven op te vallen”.

Sommigen klimmen op aan den steilen kant, langzaam en worstelend, maar toch langs den kortsten weg en dalen dan weer af langs de vlakke helling, langzaam, rustig, kalm. Anderen, moeizaam omhooggeklimmen, zijn ternauwernood boven, of zij merken, dat de helling aan den anderen kant nog steiler daalt en de aftakeling des levens gaat ontzaglijk snel. Weer anderen klimmen langs geleidelijk stijgenden weg op, komen boven, vinden daar een korte vlakke en merken, dat aan de andere zijde van den berg het o zoo snel naar beneden gaat. En weer anderen zijn er, die, kalm naar boven geklimmen, ook weer even kalm en langzaam dalen, stil, zonder dat zij het merken, en jaren lang wanen zij, dat zij nog zijn op de hoogte, nog eenzelfde levensuitzicht hebben.

Verder zou ik kunnen gaan met mijn beeld. Er zijn menschen, wier levensstocht gelijk is aan den tocht over een hoogen berg, zij klimmen heel hoog, maar de hoogte, die zij bereiken, is dan ook evenredig met de moeite, die het klimmen hun bracht. Anderen zijn er, die zich sleepen laten met een treintje halfweg de hoogte, die zij met wat inspanning zouden kunnen bereiken en het dan welletjes vinden en aan den anderen kant met plezier zich even gemakkelijk weer naar beneden laten trekken. Maar dit zijn de gemakzuchtigen, die slechts nemen wat het leven hun in den mond geeft en die 's levens worsteling niet kennen.

Doch niet langer wil ik in beeldspraak tot U spreken over ons onderwerp. Gij verstaat nu wel, waarom ik nu juist de jaren dertig en vijftig koos. Het is immers vanwege het feit, dat tusschen deze jaren ligt de knik in de levensbaan, en dat omstreeks het dertigste jaar valt het zich aangeordnen tot den laatste loop naar 's levens hoogtepunt en omdat omstreeks het vijftigste jaar het bewustzijn doordringt, dat dat hoogtepunt voorbij is.

Een begaafd schilder heeft de onderscheiden leeftijden van den mensch in beeld gebracht bij het keerpunt van elk tiental jaren. Den dertigjarigen man stelde hij voor als een wilden stier, den veertigjarige als een leeuw en den vijftig-

— „De inwerking des Heiligen Geestes vermag zulke zelfkennis te werken in den eenen en den anderen en tot de erkenning te brengen, dat al zijn zedelijkheid nietwes is dan een reiner uiterlijk omhulsel van het innerlijk zondig gemoed”.

— „Beste Gideon! ik geloof, dat ge op den weg zijt ons profijtelijke leeringen voor te houden, alleen, ze dienen hier niet ter zake. Ik voor mij heb sinds lang erkend en toegestemd, dat de Evangelische leer haar hooge waarde heeft, zonder noodig te achten daarvoor te ruilen de som der wijsbegeerte, die ik heb kunnen machtig worden, bespaar u dus de moeite te mijnen gevalle; met den heer Marnix kunt ge dit onderhoud te elker ure voortzetten”.

De beide mannen, die trachten op elkander invloed te oefenen, houden dus elk van hun kant het koord streng vast. „Bespaar u de moeite”, zegt de Kanselier tot Gideon; en deze wijst den voorslag om den kerkdienst met den dienst van het vaderland te verwisselen beslist af.

Met het oog op de verkeerde handelwijze van zijn medebroeders jegens hem zegt hij: „Elieve, goede heer! moet men dan een cause verlaten, omdat zij slecht wordt gediend? dat voorwaar hebt gij mij door uw exempel niet geleerd.”

De jonge prediker houdt dus krachtig stand en weigert fier vrijwillig ter zijde te treden.

Naar hun uiterlijke gestalte zien wij deze beide mannen van zoo scherp belijnd karakter sprekend geboeliseerd, als mevrouw Bosboom, in het vierde deel van Gideon Florensz, den lezer geluige doet zijn van een gesprek, door hen in een der zalen van het oude Haagsche Binnenhof gehouden. Bij de schemerachtige verlichting van een koperen kroonlichter, die in het midden van de zaal hangt, zien wij hen staan aan het einde van een lange tafel in drukke onderhandeling. Het grijze hoofd en de strakke, scherpe trekken van den Kanselier vormen een zeer in 'toeg vallend contrast met Gideons fijn en bewegelijk gelaat. Zijn goudblonde lokken, neerhangend over een smalen halsboord geven iets eigenaardig jeugdigs en bekoorlijks aan den jongen Doctor; een jongeling gelijk, te midden van de achtbare regentenfiguren met hun gekorte haren en breedgerande kragen rondom den forsch kop.

De wat gebogen gestalte van den Kanselier doet onwillekeurig denken aan een vraagteken. En zijn hoofd en hart steken inderdaad vol vragen en problemen! Gideons kaarsrechte verschijning maakt den indruk van een uitroepteken. Hij is een welbewust drager van het geluigenis zijns Gods. Leoninus leeft geheel in en voor het heden, Gideon beschouwt alle dingen bij het licht der eeuwigheid. De blik van den Kanselier richt zich steeds op den wisselenden thermometer der wijsbegeerte en der zedekunde. Gideons oog staart altijd op het onbedriegelijk kompas van Gods Woord. De Kanselier is telkens verstrikt in de verbijsterende randselen der menschen, Gideon handelt en wandelt in de vreeze des Heeren. De Kanselier is een man van denken en redeneeren,

jarige als een vos. De dertigjarige vrouw daarentegen zag hij als een blanke zwaan, de veertigjarige als een trouwe klokken, de vijftigjarige als een spinnende poes.

Ik wil gaarne aannemen, dat de schilder gelukkiger was bij de uitbeelding van den man dan bij de penseeling van de vrouw, maar toch ligt er in deze teekening een pracht van gedachten.

Ook ten opzichte van wat hij ziet achter de vrouw ligt iets heel moois. De zwaan is schooner nog dan de kloek, maar zij is met haar kinderen gebonden aan het water en zij houdt zich in de buurt van haar nest. De klokken daarentegen trekt er met haar kuikens op uit en staart verbaasd naar een paar jonge hanen, die waarlijk al probeeren te kraaien. En de spinnende poes ziet, hoe daar in de verte haar volwassen jongen aan het muizen-vangen zijn, maar zelf kruipt zij knusjes in het hoekje van den haard.

Maar beter nog getroffen is het beeld van den man op de onderscheiden leeftijden waarop hij werd voorgesteld.

De dertigjarige is de sterke, maar hem ontbreekt nog de levenswijsheid om zijn kracht wijs toe te passen. Hij is als een jonge losgebroken stier, die alles omver wil loopen en die zich een rijk wil veroveren, maar die er dan niet op let, hoe hij veel kostelijk goed vertrapt met loggen pool. De veertigjarige is de leeuw, die sterk is en in het leven op roef uitgaat, maar die ook de fierheid kent en de wijsheid als een koning. Hij verstaat het leven en heerscht erover. Hij vraagt het leven zijn buit en als overwinnaar treedt hij elken nieuwen dag het licht tegemoet.

De vijftigjarige is als een vos. Neen, denk nu niet aan de bijgedachte die hier mogelijk is, de bijgedachte aan oneerlijkheid. De vos is de slimme, die, waar hij het in kracht moet afleggen tegen den stier en den leeuw, door zijn meerdere wijsheid, door zijn kennis van het leven, door zijn begrippen van de omstandigheden alle soortgenooten toch weet te beheerschen en zich straks na zijn tochten door het leven met een grimlach in zijn hol Maupertuis terugtrekt.

hij voelt zich vaak peinzensmoede; Gideon is een bidder, die in al de moeilijkheden van zijn leven nieuwe kracht ontvangt door den verborgen omgang met God. De tegenstelling tusschen deze beiden spitst zich toe op dit eene: Gideon is een man der „Godkunde”, gelijk mevrouw Bosboom het gaarne uitdrukt, de Kanselier een man der zedekunde.

De Kanselier is een van die menschen, die den Bijbel ter zijde leggen, en, zoo zij meenen, genoeg hebben aan het licht der rede. Hij gevoelt zich een krachtig, een wijs man. Een eminentie. Doordrongen van het gewicht zijner hooge positie en gevoel van hoogheid. Hij beschouwt en gedraagt zich in alles als de meerdere van Gideon. Ofschoon goedgehartig, houdt hij zich als den sterkere, die dezen met mededoogen wat toegeeft.

Ten volle echter geldt van hem het woord des Apostels: „zich uitgevende voor wijzen zijn zij dwaas geworden”, Rom. 1:22. Hij acht de kerk des Heeren bijna een schadelijke, althans een nutteloze zaak. Ofschoon hij erkent, dat de Evangelische leer haar hooge waarde heeft, wil hij haar echter volstrekt niet inruilen voor de som der wijsbegeerte, die hij zich had verworven. En hoe gering hem die hooge waarde is, blijkt uit het feit, dat hij het de moeite niet waard acht, zich door Gods Woord te laten onderrichten, op welke wijze de Heere gediend wezen wil. De Bijbel, waarin de kinderkens worden gesteld boven de wijzen der wereld, was hem een ergernis. Leoninus bezat al de gaven der gemeene gratie, maar van de particuliere genade was hij volstrekt vervreemd. Deze was hem een beleediging, stuitte hem tegen de borst. Geen wonder, dat al Gideons woorden op hem niet den minsten indruk maakten. Zij ketsen op zijn eigengerechtig hart af, als een stok, die op een steen wordt geslagen. J. P. T.

II. PERSCHOUWING

De op hoop van zegen gedooide dominee.

In „Den Gulden Winckel” staat iets (onder Tijdschriften-schouw) over een opstel van Anton van Duinkerken (in „De Gemeenschap”). Deze had het over het „nieuwe verzamelwoord vitalisme.” Geciteerd wordt:

Wat men in Holland „vitalisme” leerde noemen was aanvankelijk een gulzige levensaanvaarding, nooit zoo duidelijk onder woorden gebracht als door Marsman toen hij dichtte:

.....mijn vurige lach
drinkt uit ontzaggelijke schalen
van lucht en aarde
den opalen dag.

Weer willen wij de beeldspraak loslaten en komen tot de concrete gegevens.

Wij behandelen dan eerst die feiten, welke in het leven van man en vrouw dezelfde zijn.

Omstreeks het dertigste jaar dringt bij den mensch het bewustzijn door, dat er aan het klimmen, dat er aan het winnen op den levensstocht eenmaal een einde komt. Dit hangt ongetwijfeld samen met het feit, dat voor de meeste menschen omstreeks het dertigste jaar het hoogtepunt van het leven in het gezicht komt. Niet alsof zij het reeds bereikt hebben, maar omstreeks het dertigste jaar weet een mensch gewoonlijk wel, hoe hij het leven en hoe het leven hem ontvangen heeft. De man aan de bank weet wel, of hij erop hopen mag, dat hij het nog eens brengen zal tot procuratiehouder of dat hij met minder zal moeten tevreden zijn. De arbeider weet wel, of hij misschien eens ploegbaas of opzichter zal worden, dan wel of hij heel zijn leven tevreden zal moeten zijn met elken dag te loopen achter hetzelfde karrelje.

En nu kunnen wel allerlei levensomstandigheden meewerken om een zwakke hoop te verlevendigen of om een sterke hoop te beschamen, maar dit neemt niet weg, dat omstreeks het dertigste jaar de meeste menschen een min of meer klaar besef hebben omtrent datgene wat zij hoogstwaarschijnlijk als hun maximum van het leven hebben te wachten.

Daarbij komt, dat omstreeks dezen leeftijd de mensch tot de ontdekking komt van zijn volle kracht. De gedachte is wel eens uitgesproken, dat niemand eenig ding in zijn leven presteert, waarvan de idee vóór zijn drie en dertigste jaar niet bij hem levendig is geweest. Ik durf de juistheid van deze gedachte niet te poneeren, maar wel staat vast, dat zoo ongeveer het dertigste jaar de mensch zich richt op de breedte en de diepte van het leven naar de mate van de gaven en de krachten die hij van God ontving.

Vandaar dat in de meeste levens van den man tusschen het dertigste en vijfendertigste jaar de weg zich opent naar datgene wat zijn levenshoogtepunt wordt.